

IZRAZOSLOVJE IN IMENOSLOVJE

UDK 910 : 808.63 - 316.4 (497.12 - 15)

O IMENU OBALNE REGIJE*

Ivan G a m s**

Vprašanja naselbinskih imen rešujejo po obstoječi zakonodaji občinske skupščine. Ni pa odrejeno, kdo je pristojen za ostale toponime in pokrajinska imena. Zdi se, da velja na tem področju, če se izrazimo z ekonomsko terminologijo, zakon ponudbe in povpraševanja. Pri tem dobi na trgu prednost najboljši ponudnik. V primeru izbire toponimov pa najboljši ponudnik čisto ne prodre. Lep primer za to so različna imena za pokrajino, ki ji je bilo posvečeno petnajsto zborovanje slovenskih geografov v Portorožu l. 1990. V javni rabi se namreč pojavlja kar lepa kopica imen: Obala, Obalna regija, Šavrini, Šavrinska brda, Šavrinsko gričevje, Koprsko oziroma Koprščina, Koprsko Primorje, Koprška pokrajina, Obmorska regija, Slovensko obmorje, Slovenska Istra. Uredniki Zbornika Primorje pa so letos ponudbo obogatili še za eno varianto, dvanaajsto po vrsti - Primorje.

Od Melikove prakse, da je v primeru spornih imen navedel vse variante, rekoč, da bo dokončno odločitev prinesla bodočnost, so se v slovenski geografiji krepile zahteve, da se naj za isto stvar uporablja le eno zemljepisno ime. Verjetno so organizatorji 15. zborovanja slovenskih geografov v Portorožu dali v tej težnji v program okroglo mizo o imenu naše regije in določili pisca teh vrstic, da napravi uvod v razpravo.

Pozdravljam idejo, da skušamo geografi v tej obliki zblížati naša stališča, to tem bolj, ker strokovna javnost na področju pokrajinskih imen prav od geografije pričakuje več kot od drugih prostorskih strok, ki naj po pravilu sodelujejo pri reševanju spornih toponimov.

Najprej je potreben kratek zgodovinski pregled rabe spornega regionalnega imena.

* Referat z okrogle mize o problemih poimenovanja regije in geografskem imenoslovju 26. oktobra 1990 v Portorožu

** Dr., red.prof., Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana, YU

Med srednjeveško vladavino v Istri, ki se je podaljšala do konca 18. stoletja, so zahodno Istro delili po pripadnosti k mestnim obalnim komunam, v primeru slovenskega dela Istre po mestih Koper, Izola in Piran. V sledeči avstrijski in med obema svetovnima vojnoma italijanski vladavini se je nadaljevala enaka praksa, čeprav so obalna mesta kot upravna središča izgubila na pomenu.

Potreba po posebnem regionalnem imenu za severozahodni del Istre je nastala šele po zadnji vojni oziroma njegovi priključitvi k republiki Sloveniji. Že pred dokončno rešitvijo pripadnosti cone B (l. 1954) so številni slovenski geografi in drugi začeli raziskovati novo pridobljeno ozemlje v Istri in uporabljati regionalno ime. Uredništva geografskih periodik očitno niso zahtevala enotnega regionalnega imena. V teh letih se javlja večina danes uporabljanih imenskih variant. Skraja stopi v ospredje Šavrinsko in dr. S a v n i k (1951) govori o Šavrinskem Primorju, B r i š k i (1956) in K o k o l e (1956) o Šavrinskem gričevju. Izpeljanke iz Šavrinov je utemeljil A. M e l i k v svoji knjigi Slovensko Primorje iz l. 1960 (s. 65). Prevzema R u t a r j e v o (1896) trditev, da se tamkajšnji prebivalci imenujejo Šavrini. Sklicuje se tudi na Ramovševo dialektološko karto, ki priznava šavrinski dialekt. Nato navede: "Zato se nam je zdelo primerno, da pokrajino imenujemo po prebivalcih Šavrinsko". Nadaljuje, da je označba gričevje manj primerna od imena brda. Zato v nadaljnjem tekstu uporablja le ime Šavrinska brda.

Poleg Šavrinov, Šavrinskega gričevja in Šavrinskih brd se že v petdesetih letih v geografski literaturi javlja tudi ime Koprsko Primorje. Nekateri pisci so uporabljali v eni razpravi eno in v drugi drugo ime. (N.pr. V. B o h i n e c 1956: Koprška pokrajina, 1956: Slovenska Istra. V T i t l o v i bibliografiji zasledimo imena koprška regija (1985), Slovenska Istra (1988) in Koprsko (1985). Tu je potrebno pristaviti, da so v nekaterih primerih o imenovanju regije odločali uredniki in ne avtor. Dosledno je uporabljal ime Koprsko primorje Svetozar I l e š i č (1979). Za Koprsko Primorje so se odločili med drugimi še M e z e (1956), Š i f r e r (1965), P l u t (1978, 1981) in L a h (1980). Ime Slovenska Istra je v naslovih geografskih razprav skraja redkejše. Uporabil ga je že l. 1956 B o h i n e c (1956). Kot naslov publikacije se ime Slovenska Istra javlja menda samo v primeru Geographica Slovenica št. 16. Pogostejše je to ime v drugih strokah, vendar tudi tam raba čisto ni enotna (primeri: Slovenska Istra pišeta B o l t i n - T o m e E., 1979 in M e d i c K. 1987, a Koprsko Š r i b a r, 1956). Pripominjam pa, da negeografske literature nisem podrobneje pregledoval.

Koprsko kot ime vplivnega območja višjega ranga v geografski literaturi rahlo zaostaja za drugimi imeni, v drugih strokah pa ne (npr. J u r i š e v i č, 1961).

Ako prezremo urbanizem oz. regionalno planiranje, se v strokah ime Obala ni širše uveljavilo. Vtis je, da se je ime iz urbanizma pričelo širiti v administracijo in od tu v medijska sredstva. Morebiti bo kdo od geografov, ki že dolgo deluje ali sodeluje v regionalnem planiranju, lahko povedal kaj več o tej temi. Če so se res planerji in urbanisti prvi odločili za Obalo, gre to tolmačiti s tem, da so vse do nedavna planirali predvsem mestne funkcije in mesta, ta pa so v primeru naše regije vsa ob obali. Tukaj se moramo zadovoljiti z ugotovitvijo, da druge stroke z regionalno geografijo vred, ki imena Obala niso sprejele, niso uspeli upravi in medijem javnega obveščanja vsiliti

katero drugo ime, zakaj vsaj že štiri desetletja je pri njih v popolni prevladi Obala, Obalna regija in podobno.

Iz želje, poenotiti rabo zemljepisnih imen, je v sedemdesetih letih Zveza geografskih društev Slovenije osnovala Podkomisijo za geografsko imenoslovje. Ta je l. 1985 sprejela od iniciativnega odbora za ustanovitev koprškega geografskega društva dopis dr. Julija Titla z naslovom Pripombe in predlogi za poimenovanje Koprške regije. V njem dr. Titi pravi, da prebivalci osrednjega in zahodnega dela Istre imenujejo ozemlje Koprščina. V smislu slovenskega jezika pa bi bilo ustreznije ime Koprsko. To ime dr. Titi utemeljuje z naslednjim: Koper je bil v letih 1868-1919 sedež okrajnega glavarstva, po vključitvi cone B v Jugoslavijo sedež okraja, v letih 1959-1965 upravno politično središče za celotno Primorsko. L. 1984 je imel Koper 64 različnih funkcij, pomembnih za celotno Koprsko Primorje in širše zaledje. To so upravne, kulturne, sodne funkcije, PTT, gospodarska zbornica, pokrajinski arhiv, sedež italijanskega konzulata in škofije, RTV, luka, podjetje kot Interevropa in Slavnik. Argumentacijo zaključuje dr. Titi z besedami "Zaradi tega menimo, da se obravnavano regijo poimenuje po Kopru, in sicer kot Koprsko Primorje. Ta naziv bolj natančno določuje to regijo kot naziv Koprsko".

V spremnem dopisu je koprsko geografsko društvo navedlo soglasje s Titlovimi zaključki in želelo stališče komisije. Po obravnavi smo svoje stališče objavili s Titlovim (1985) dopisom vred v Geografskem obzorniku XXXII, 1985, št. 4. V njem se je podkomisija strinjala, da je najustrežnejše ime Koprsko Primorje. Pri tem smo upoštevali, da je po vojni večina geografov uporabljala to ime. Da je tako še danes, pričajo naslovi v zborniku našega zborovanja z naslovom Primorje. Prispevki z drugačnim imenom regije pa tudi pričajo, da Zveza geografskih društev preko svoje komisije (s sedanjim imenom: za geografsko imenoslovje in terminologijo) ni bila sposobna poenotiti rabe, čeprav smo rabo Koprsko Primorje priporočili tudi v Geografskem vestniku (G a m s, 1979) in v Delu (G a m s, 1986).

Čeprav nam organizator te okrogle mize ni predpisal postopka razprave in ni izrecno želel dobiti sklepov diskusije, morebiti celo na osnovi glasovanja, vidim poglobljeno vrednost v tem, da širšo geografsko javnost seznanimo z argumenti za in proti variantam, ki se javljajo. Da bi lažje prišli k jedru diskusije, mi dovolite, da na kratko navedem pri variatnih regionalnih imenih oceno, narejeno zlasti na osnovi besedne smiselnosti.

Šavrini in izpeljanke iz njih

Ni razčiščeno, če in kje se domačini sami še imenujejo Šavrine, še zlasti, ker jim ponekod pomeni slabšalno konotacijo. Uporaba domačih imen je sicer pozitivna, a v našem primeru izločuje italijansko prebivalstvo in množico priseljencev od drugod.

Šavrske gorice, Šavrinska brda

Zamerek je, da tako imenovane gorice ali brda ne zajemajo vse regije, v katero nekateri vključujejo tudi fluviokras pod Čičarijo in kraško Slavniško Podgorje. Ime tudi ne vključuje kvartarnih ravnin, ki jih je 11 % vse, pretežno flišne in fluviokraške regije. Ker ljudska raba ne pozna goric, je primernejše ime "brda" kot "gorice". Gre za dolga slemena, visoka ponekod nad 200 m relativne višine, kar presega pojem gorice. Ime Šavrinska brda in Šavrinsko gričevje se je bolj zasidralo v geomorfologiji, v delu regionalne geografije pa ponekod nastopa le za gričevnati del obalne regije.

Koprsko, Koprščina in izvedenke

Imenu nekateri zamerijo, ker zapostavlja ostala mestna središča, Izolo, Piran in Portorož. Resnici na ljubo pa je potrebno pritrditi T i t l o v i (1985) navedbi o mnogih regijskih funkcijah Kopra, ki zajemajo ostali občini in nekatere še širše ozemlje. V Izoli biva slaba petina in v Piranu slaba tretjina števila prebivalcev, ki jih premore Koper. O njegovih novejših regijskih funkcijah govorijo referati v našem zborniku. V Sloveniji imamo že več regijskih imen po glavnem središču (Škofjeloško, Cerkljansko, Novomeško).

Koprsko Primorje

Vtis o zapostavljanju Izole in Pirana je v nazivu Koprsko Primorje nekoliko zabrisan. To regijsko ime je v slovenski geografski literaturi pogostejše od ostalih variant.

Slovenska Istra

S Slovenci poseljena Istra sega preko naše regije, saj ji pripada poleg Slavniškega Podgorja še podgorje pod njim in pod Čičarijo. V obsegu predvojne Istre bi bili med drugim v njej še kraji od Herpelj preko Skandansčine, Golca, Poljan do Staroda, ter vse Slavniško pogorje. Imenu zamerijo, češ da v regiji ne živijo samo Slovenci, ampak tudi Italijani, ki jim je zagotovljena uradna dvojezičnost. Drugi zavračajo te očitke z navedbo, da pomeni ime le del ozemlja v republiki Sloveniji in ne etnične pripadnosti.

Obala

Ime nakazuje, da ima republika Slovenija samo tu svoj dostop do morja. Iz tega izvirajo regijske prednosti v obliki obmorskega ribištva, ladjarstva, luke in obmorskega turizma. Ime se je v sredstvih javnega obveščanja najbolj od vseh variant uveljavilo

tudi zaradi kratkosti in ker so omenjene komparativne prednosti najbolj povezane z morsko obalo, kjer biva v obalnih mestih več od polovice vsega prebivalstva. Ime za geografse ne ustreza (Radinja 1978), ker nam pomeni obala stik morja s kopnim, torej več ali manj obalno linijo ali vsaj ozek pas ob morju. Prezira tudi, da se regija nadaljuje do 22 km v notranjost istrskega polotoka. Neugodnosti se nekoliko zakrijejo v imenu Obalna regija (n.pr. Aljančič, 1968). V regionalnem planiranju in urbanizmu se Obala javlja često v zvezi Obalno kraška regija. To ime po smislu besed nakazuje obalo (matičnega ali Tržaškega) Krasa, ki je v Italiji. Neugodna stran je, da Obala ne precizira točneje lege v Jugoslaviji ali v svetu. Priznati pa je treba, da so glede tega geografi v sporu z javno rabo tudi ponekod drugod (npr. Kanal, Zahodni breg, Zaliv za Perzijski ali Perzijsko-arabski zaliv).

Primorje

Namen predlagateljev tega imena, ki so ga stavili v naslov našega zbornika, izhaja verjetno iz istih razlogov, kot smo jih navedli pri Obali, žal pa se ga držijo iste pomanjkljivosti: v okviru slovenskega ali Hrvaškega Primorja ne odreja točneje lokacije. Pozitivno je, da je ime kratko. V tem predlogu vidim željo, da bi prekinili z avstro-ogrsko upravno enoto za široko ozemlje, ki je z imenom Primorska segalo od morja do osredja Julijskih Alp in Dinarskega gorstva, ter ga omejili na edino regijo, ki je res ob morju. Zastavlja pa se ob tem drugo vprašanje: če to ime sprejmemo, moramo najti novo ime za ozemlje, ki ga je Melik imenoval Primorje in drugi, da ga ne bi mešali s Primorsko, submediteranska Slovenija (Gams, 1983, 1989). Če geografi nismo bili sposobni, vsiliti javni rabi naših regijskih oznak v primeru Koprškega Primorja, je malo upanja, da bi napravili red z imenom Primorje za obalno regijo in novim imenom za ozemlje nekdanjega Primorja. Pripominjam, da je bilo iz istih razlogov, najti novo, nesporno ime za resnično obmorsko regijo, že zapisano variantno ime Obmorska Slovenija (Gams, 1989, s. 83).

Ob imenu zbornika 15. zborovanja bi lahko kritični bralec dejal, da smo z zbornikom Gorenjska zmanjšali ozemlje zgodovinske Gorenjske na dve tretjini, z zbornikom Dolenjska in Bela krajina na polovico in z zbornikom Primorje na eno petino Primorja v tradicionalnih mejah.

Kot pomoč za lažje izbiranje med regijskimi variantnimi imeni je spodaj tabela z ocenami glavnih imen po treh vidikih, po smislu besede, po dosednji rabi v geografski literaturi in po javni rabi. Zadnji dve rabi sta vnešeni skladno s sklepi geografsko-slavišičnega posvetovanja o zemljepisnih imenih v začetku sedemdesetih let. Tam smo uvideli potrebo, da naj se splošno uveljavljena imena obdržijo tudi, če so z vidika kate-rekoli stroke napačna. Razpon ocen je med 1 in 5.

Variantno ime	Pojmovna smiselnost	Uveljavljenost v geografiji	Uveljavljenost v javni rabi	Skupno točk
Šavrinska brda	3	2	0	5
Šavrinsko gričevje	2	2	0	4
Slovenska Istra	3	2	2	7
Koprsko	3	2	2	7
Koprsko Primorje	5	4	2	11
Obala	1	0	5	6

Namen zgornjega zapisa ocen je, da bi izzval diskusijo.

Literatura

- Aljančič, P., 1968, Pomen industrijske cone Koper za Obmorsko regijo. Ekonom-ska revija, 2
- Bohinec, V., 1956, Koprška pokrajina. Turistični vestnik IV, 3
- Bohinec, V., 1956, Po vaseh in mestih Slovenske Istre. Turistični vestnik IV, 3
- Bohinec, V., 1956, Po vaseh in mestih Slovenske Istre. Turistični vestnik IV, št. 3
- Boltin-Tome E., 1979, Slovenska Istra v antiki in njen gospodarski vzpon. Slo-vensko morje in zaledje. Koper.
- Briški, A., 1956, Agrarna geografija Šavrinskega gričevja. Geografski zbornik IV.
- Gams, I., 1986, O zmedi in samovolji pri uporabi naših krajinskih imen, Delo 18. X. 1979
- Gams, I., 1979 (za Komisijo za zemljepisna imena in terminologijo pri Zvezi geograf-skih društev Slovenije). O zmedi in samovolji pri uporabi naših pokrajinskih imen. Geografski vestnik LIX.
- Gams, I., 1983, 1989, Geografske značilnosti Slovenije. MK, Ljubljana
- Ilešič, S., 1956, Slovenske pokrajine. Geografski obzornik, III, 2
- Ilešič, S., 1979, Pogledi na geografijo. PK, Ljubljana
- Juriševič, F., 1961, Nekaj kmetijskih vprašanj na Koprskem. Jadranski koledar, Trst
- Lah, A., 1980, Slovensko Primorje. MK, Ljubljana
- Klemenčič, V., 1975, Italijansko prebivalstvo na narodnostno mešanem ozemlju na Koprskem v SR Sloveniji. V: Slovenci v Italiji po drugi svetovni vojni. Ljubljana
- Kokole, V., 1956, Morfologija Šavrinskega gričevja in njegovega obrobja. Geograf-ski zbornik, IV
- Mednarodni mladinski raziskovalni tabori. 1972. Slovensko Primorje 1973. Rep.koordi-nacijski odbor GMZ. Ljubljana
- Melik, A., 1935, Slovenija. SM, Ljubljana
- Melik, A., 1960, Slovensko Primorje. SM, Ljubljana
- Medić, K., 1987, Socialno demografske značilnosti Slovenske Istre po l. 1945. Revija za narodnostna vprašanja 1987.

- M e z e, D., 1958, Prometna povezava Koprškega Primorja z zaledjem. Geografski zbornik V, 3
- P l u t, D., 1977, Fizičnogeografska regionalizacija Koprškega Primorja s pomočjo faktorske analize. Geografski vestnik, XLIX.
- P l u t, D., 1978, Vrednotenje posegov družbe v geografsko okolje in bodoči družbeni prostorski razvoj Koprškega primorja. Naše okolje III, 5-6.
- R a d i n j a, D., 1978, Slovensko morje in zaledje - razveseljiva knjižna novost. Geografski obzornik XXV, št. 3-4.
- R u t a r, S., 1896, Trst in Istra. SM, Ljubljana
- S a v n i k, R., 1951, Solarstvo Šavrinskega Primorja. Geografski vestnik XXIII.
- Š i f r e r, M., 1965, Nova geomorfološka dognanja v Koprskem Primorju. Geografski zbornik LX.
- Š r i b a r, V., 1956, Arheološko delo na Koprskem. Zal.Lipa. Koper
- T i t l, J., 1965, Socialno geografski problemi na koprskem podeželju. Lipa. Koper
- T i t l, J., 1985, Razvoj tržne pridelave vrtnin na Koprskem in njen pomen za oskrbo obalnih mest ter večjih potrošnih središč v SR Sloveniji. III. jugoslovanski agrarno-geografski simpozij, Maribor
- T i t l, J., 1985, Pripombe in predlogi za poimenovanje Koprške regije. Geografski obzornik, 4
- T i t l, J., 1988, Vodni mlini in mlinarstvo v Slovenski Istri. Zal. Lipa, Koper

ABOUT THE NAME OF THE COASTAL REGION

Ivan G a m s

(Summary)

The republic Slovenia (NW Yugoslavia) has only one sea coast at the Adriatic Sea and behind it is a part of the peninsula Istria (Slovene Istria). For this region about 12 names are in use. The organizers of the 15th meeting of the Slovene geographers have organized at 26th October 1990 a round table aiming to result in a more uniform use of the regional names. The present paper was presented to the round table as an introduction to the discussion. It evaluates the most frequent names which are Šavriini (according to the rural population in the hilly area), Koprsko (acc. to the central town Koper with the only harbour in Slovenia), Koprsko Primorje (Littoral of Koper), Slovene Istria, Obala (Coast), Primorje (Littoral) in regard to the notion and use in the Slovene geography as well in the public. The evaluation resulted in favour of Slovene Primorje, the name, which is after the second world ware already predominant in the Slovene geography.